

Adres: Berlin-Cherlottenburg 2, Postfach Nr. 16
Tek nüshası 20 Pl.

Baş muharriri: M. E. Resul-zade

Milletlere istiklâl

insanlara hürriyet!

Yıl 2 — 10 günde bir çıkar — Millî Azerbaycan istiklâl davasını terviç eder siyasi gazete — Abone: Yılı 2; 6 ayı 1 dollar — No. 27

Bir tarihin manası

Kafkasya mukadderatı ile alakadar olanlar için, içinde bulunduğu Şubatın hususi bir değeri vardır: Şundan on beş yıl evvel, 9 Şubat 1918'de, Tiflis'te, Maveraiy Kafkas Seym meclisi açılmış; Maveraiy Kafkas hükümetini kurmuştur.

Tarihten yediği darbenin tesirle başı aşağı yuvarlanan çar binası, içindeki tezatların sevkile, iki yandan sökülerek, büyük bir sür'atle çökiyordu.

Bu çöküş, bir yandan geniş halk kütlelerini iptidialik, hukuksuzluk ve kararlılıkta bırakan çarlığın geri nizamını, öbür yandan da milletleri hürriyet ve istiklâllerinden mahrum esaretle tutan Rusya emperatorluğunu bitirecek bir uçuruma doğru yıkılabiliyordu.

Büyük ihtilâl adını taşıyan bu çöküşün objektif seyrine, kendisini benimseyen iki subjektif hareket, istedikleri istikameti vermek istiyorlardı: rus liberalizm ve demokratizmine mensup, "universal" bir fikir cereyanı ihtilâldeki çarlık nizamına karşı kabaran unsuru teşvik ettiği halde, Rusya bütünlüğünü yaran akının önüne geçmek istiyor; fakat rustan gayri milletlere mensup millî-kurtuluş zihniyeti, bilakis, asıl bu akının kuvvetlenmesini daha ziyade özlüyor.

Bütün hayatı mecmu üç buçuk ay süren Seym meclisi onun teşkil ettiği Maveraiy Kafkas hükümeti, işte bu çöküş seyrinin yol üzerinde rastladığı menzillerden biri idi. Bu bir epizottu.

Bölgesiklerin Troğrat'ta Rusya Müessesan Meclisini koğmaları akabinde Maveraiy Kafkas mütakasın seçilen Müessesan azasının Tiflis'te içtimaları üzerine kurulan Seym, Maveraiy Kafkasya'yı, Rusya'dan ayrı, müstakil bir devlet olarak ilan edinceye kadar epeyi müşkilat çekmiş, bir çok tereddütler ve münakaşalara sahne olmuş, dramatik anlar yaşamıştı.

Maveraiy Kafkas hükümetinin kuruluşu, aynı zamanda bu hadiseyi demokrat inkilâp Rusyası'nın dışarı olduğu kaza ve kader sebebiyle muvakkat ve elim bir zaruret şeklinde gören zihniyetle, onu (yani bu hadiseyi) siyasi ve iktisadi menfaatleri müşterek Kafkasya milletlerinin istiklâllerini kazanmak ve millî hakimiyetlerini kurmak bakımından mes'ut bir hadise gibi telakkî eden diğer zihniyet arasında dahi oldukça enteresan çarpışmalar ve şiddetli münakaşelere bâis olmuştur.

Nisanın 9nda Seym meclisi, Maveraiy Kafkasya'nın Rusya'dan ayrı, temamiye müstakil bir devlet olduğunu bütün çihana ilan etmek kararını verirken, Rusya bütünlüğü ile ihtilâl birliğini bir gören zihniyet, rus mebusu Semyonof'un ağzıyla, Kafkasyalıları pek büyük bir hata işlemekle itham etmiş; „bir kere bu sürüşken (kayıc) yola girdim, artık Kafkasya'nın rus idaresinden evvelki utak hanlıklar, derebeylikler ve kavmiyetlere varıncaya kadar parçalana razik iptidai bir hale geleceğini“ bir tarz şeklinde ortaya atmıştı.

Bir az sonra hadisat sanki bu

Azerbaycan'da vaz'iyet

Makû'dan bize yazıyorlar:

Azerbaycan'ın her yerinde umumi tevkipler, idamlar ve sür'atlerle devam ediyor. Bu hal Nağcevan, Kazak, Borçalı, Seki, Ağdaş Ağdam ve Göyçay kazalarında daha küttlevi bir sekil almış. Tevkiif, idam ve sür'atin edilenler kolhozlarda, sovyetlerde, kooperatiflerde çalışan köylülerle komünistler ve komsonollardır.

Bakû, Gence ve Şeki'de açık münaşeretle amele grevlere başlandı ve bununla alakadar olarak bir çok amelein hapsedildiği teyit edilmektedir.

Kızıl asker kıtaatında memnuniyetsizlik ve galeyân müşahede edilmektedir. Askerler hükümet aleyhine dönmek için bir fırsat aradıklarını açık söylemektedirler. Askerler onlarla konuşan bir arkadaşımıza demisler, ki:

— „Bütün ailemiz, babamız, anamız, akrabamız batıp gitti. Evlerimiz, yurdumuz yer ile yoksan oldu. Memleketimiz harabeye çevrildi. Biz kimi ve neyi müdafaa ediyorumuz? Kimin için ve kime karşı harp edeceğiz? Çok ta bize iyi bakıyorlar, milletimiz kan kustuktan sonra, bu neye yarar? ..“

Bir harp olursa zalimler bütün askerleri kendi aleyhlerine görecektir.“

Ordunun halati ruhiyesi günden güne aleyhdar bir vaz'iyet alıyor. Yakında hergiz umumî bir kıyam beklemektedir. Darglarda partizanlar yeni gelen köylüler hesabına şişmekte ve artmaktadır.

Partizanlara ihtihak edenler arasında komünistler bile vardır. Nakhiye işleri temamiye bozulmuş olduğundan bir çok kazaların merkeze alakası kesilmiştir.

Kara tahtaya geçirilmiş olan köylüler yakmağa ak neft (gaz yağı) bile bulunmaz. Köylüler ocak ve lampa yakmadan kararlılıkta ve soukta aç ve yemeksiz kalıyorlar. Tuz madeni olan Nağcevan'da köylü bulamıyor. Çünkü pamuk planını ikmal etmedikleri için kara tahtaya salınımlardır.

milletler bizzat kendi mukadderalarına sahip olur, millî arazileri üzerinde kendi hakimiyetlerini kurur; sonra ise müttehit bir hükümet veya Seym meclisini teşkil ederler.

Lashişvili, Kafkasya milletlerini kendi aralarında birleştiren pek mühim iktisadi, mali ve askerî menafai ortaklığı kabul etmekle beraber, Kafkasya veya Maveraiy Kafkasya tabirinin millî bir mâna değil, sade coğrafi bir mefhum ifade ettiğine işaretlere ilave etmiştir, ki: „Millî hükümetlerin hudut ve salahiyetleri belli olmadıkça, bugünkü şeklele Maveraiy Kafkasya Seym'inin ihtilâl esnasında yukarıdan gelen diğer bir çok kombinezonlar gibi iflasa mahkûm kalacağına şüphe yoktur.“

Hiç şüphesiz ki bu ifade tarzı büyük ihtilâldeki çöküş seyrini sonuna kadar sezen ve bunu iyi gözle gören bir telakkî mahsulüdür. Bu telakkîye göre Seym, birleşmek isteyen kafkasyalı milletlerce gösterilmiş müşterek hamleye değil, sade Rusya ihtilâlna ait kıymetleri bu muntaka dahilinde muhafaza etmek isteyen bir cehti temsil eder, ki, ister-istemaz, muvafakiyetsizliğe uğrayacaktır.

Fakat, Seym'in dağılması müşterek Kafkasya idesi hiç te iflas etmedi; bilakis, millî cumhuriyetler kurulur-kurulmaz bu fikir yeni baştan canlanmağa başladı. Seym'de iken „müstakbel Rusya ile federasyon“ nakaarati tekrar-tekrar işitilrken, müstakil Kafkasya cumhuriyetlerinde Kafkasya konfederasyonu şiarı bu fikri temamiye unutturdu. Ve konfederasyon fikrinin realizasyonuna bir kadem olmak üzere, Gürcüstan ile Azerbaycan cumhuriyetleri arasında haman tedafii bir ittifak muahedemesi imzalandı. Ermenistan cumhuriyetinde de bu muahedeye koşulmak için teklif olundu ve imkân bırakıldı. Aşağıdan yukarıya doğru bir birleşme hareketi başladı. Bu birleşme hareketinin Şimali Kafkasya ile Azerbaycan ve Gürcüstan cumhuriyetleri arasındaki teahürleri dahi, kendini ayrıca göstermekle, muayyen vakalarda kendi ifadesini bulmakta idi.

Rus mebusunun yukarıda zikri geçen kehanetine rağmen, yüz senelik çar boyunduruğundan kurtulunca, kafkasyalı milletler, sursuz birer kavmiyetler ve feodaliteler değil, şekillleşmiş birer millet halini aldılar. Birer devlet olarak kurtuldular.

Ne yazık ki bu kurtuluş uzun sürmedi. Bu talisizlikte beynelmilel namûsait hadiselerle tarihi objektif şartların pek büyük bir tesiri olmakla beraber, hiç şüphesiz ki, kafkasyalı milletlerin kendilerine ait subjektif noksanların da rolü büyüktür. Bunlar meyandında müşterek Kafkasya vatandaşlığı şuurundaki zafa, elbette, pek mühim bir yer ayrılmak lâzım.

Şimdi on üç yıla yakındır, ki kafkasyalı milletler tekrar düştükleri bu kızıl rus istilâsı altında her türlü zulüm ve mahrumiyetlere katlanarak yaşıyorlar.

Hem de nasil! .. Kan ve ateş içinde geçen bir yaşayış. Tam manasile bir cidal. Millî varlık, beşeri hürriyet ve medeni kıymetler namına yapılan amansız bir cidal! Kurtuluş ve istiklâl mücadelesi! ..

Şöyle-böyle, artık millî hükümetler dahilinde ve şeklen millî idaretler halinde yaşayan Kafkasya milletlerini yürüttükleri bu mücadelede candan birleşiren bir şuurun günden güne kuvvetlendiğine her gün yeni delillerle şahit oluyoruz. Aynı düşmana karşı, aynı makst namına ve aynı metotlarla mücadele eden bu milletlerde kafkasyalı milletlerin aynı siyasi mukadderat ve aynı hayatı menfaatlere mâlik oldukları kanaatinin yerleştiğine günü gününe gördüğümüz vakalarla tesbit edebiliriz.

Konfederasyon şiarı bugün artık, değil ki ancak muaheretlik siyasilerce günün şiarı teşkil etmiş, hayır, içeriden gelen haberler dahi bu fikrin orada hakim olduğunu kat'iyetle teyit ediyorlar.

Çar boyunduruğundan birer millet ve birer cumhuriyet halinde könikabilen kafkasyalı milletler, komünizmin kökeceği sırada, şüphe yoktur ki müttehit ve müttefik bir Kafkasya şeklinde kurulacak, konfederatif bir birlik kurtacaklardır.

Çarizmi deviren ihtilâl, Rusya emperatorluğunun düşüşündeki çöküş seyrini sonuna kadar götürmüş, netice millî teşekküllerin halâsına kadar ermiş. Komünizmin düşmesinde de menfaatleri ve mukadderatları bir olan milletler, kendi aralarında birleşecek, hürriyet ve istiklâllerini el birliğiyle kazanacaklardır.

Maveraiy Kafkas Seym'inin tarihi objektif rolü, millî-kurtuluş zihniyeti bakımından, temsil ettiği katıy Rusya'dan ayrılmaktı. Bizce o, bu rolünü yapmış ve bu suretle tarihe muayyen bir aktifte geçmiştir. Ne olsa da Rusya emperatorluğundan millî cumhuriyetlere doğru giden çöküş hattı üzerinde dağıtıcı (destruktif) bir merhale teşkil eden Seym, hiç bir zaman müşterek menfaatlerini derk etmek suretile, birliğe doğru yürüyen milletlerin yükseliş hedefini teşkil eden yapıcı (struktif) Kafkasya konfederasyon idesine benzemez!

Evet, Kafkasya birliği şiarı artık aşağıdan yukarıya doğru giden yarıcı bir fikirdir. Gelecek ilk yarıcı fırsat, şimdi bir duyğû halinde bu yürüyen fikre, kat'î bir zafer getirecek; onun, duyğudan işe geçerek, siyasi bir müesseseye şeklinde maddileşeceğini ebdiyen temin edecektir!

Şöyleki: Maveraiy Kafkasya Seym'i öldü ise, yaşasın Kafkasya konfederasyonu!

M. E. Resul-zade

Bolşeviklerine bir „cevap“

(Gospodin Rayevski'ye)

Bolşevikler zaten „bolşeviklerin“ cevap verirler. Rayevski de böyle hareket etmiştir. İlavce olarak Rayevski Rustur da ve Moskva'nın Azerbaycan'da „kızıl general gubernatorudur“. Bütün bunlardan başka, „tarih“ onun üzerine büyük bir vazife koymuş, o Azerbaycan milletine tarihini „öğretecek“, Rus istilas altındaki iniminin iniyine Azerbaycan'ın „tam müstaklım ve hür“ olduğunu Azerbaycan milletine isbat edecektir. Bunun için vastası da, hazır ve müheyya duran Rus saltatdır. Bu onun „mukaddes vazifesidir“. Moskva karşısında, Rusya karşısında olan vazifesidir. Onun ve alelumun onların, yani müstevli kız Rusların nazardına yalan, böhlan, iftira, tahrif — hepsi mübahdır, caizdir. Hatta top, zehirli, gaz, ateş, kan, sürün, katli, ve cinayet te onların ikna vasıtalarındandır.

Bunlar hep Lenin'den kalan „mukaddes vedialar“dır.

A. Rayevski'le olan münakaşamız „İstiklal“ okuyucularına malumdur. Moskva'nın Azerbaycan için yazdığı hazırladığı dört ciltlik „Azerbaycan'da proleter inkılabı ve vatandaş harbi tarihi“ nam eser münasebetle „İstiklal“ gazetesininin 17 ve 18nci nusalarmında yazdığımız makalelere Moskva'nın bu „kızıl general gubernatoru“ Bakü'da intisaf eden „Komünist“ gazetesininin 10 İkinci Kânun tarihli nusalarmında bolşeviklere has olan bir tarzda tahrifler yapılarak, cevap veriyor. Münakaşamızın mevzu şudur:

1920 senesi Nisanında yuku bulan hadise, proleter inkılabı değil, Rus ordusunun istilasından ibarettir.

Bu, ele-aleme malum bir hakikattir. Bu hususta istenildiği kadar isbat ve delil gene bolşevik menbalarından bulodur.

Azerbaycan tarihi proleter inkılabı namında bir hadise kaydetmiyor. Hatta o zaman Azerbaycan'da mültice bulunan Halil Paşa, Küçük Talat ve kumpansininin oynadıkları hiyanetkârane rol olmasaydı, Rus ordusu istilam bile yapamayacaktı.

Rus ordusu Azerbaycan'a „Türkiye'ye yardım ediyoruz“ şiarile girmiş ve ilk günlerini Türkiye bayrağı altında geçirmişti. Ve Halil Paşalar Rus ordusunun Azerbaycan'da bir gün bile durmayacağını namusları üzerine söz veriyor ve bu vasıta ile ilk günlerde milletten mukavemetini kırıyordu.

Fakat on gün bile geçmeden Rusların asıl maksadını anlayan millet her tarafta isyan bayrağı açmıştı ve bu güne kadar

devam eden kanlı, fakat şerefli bir mücadele başlanmıştı.

Rayevski, bu kanlı istilamın hakiki seklini ve mahiyetini bildiği için, yazılacak eser hakkında, „Bakinski Raboçi“ gazetesininin 18 ve 21 Eylül tarihli nusalarmında mütalaa yürüttürken aynen şunları teklif etmekte idi:

„Yazılacak eserin esas vazifesi, kütleni seferber hale getirecek kuvvetli bir silah rolunu oynamaktan ibarettir. Gecmiş hadiseleri olduğu gibi ve akademik gaye ile tasvir etmek lüzum değildir. Esas prensip komünist fırkası için keskin ucu bir silah hazırlamaktır.“

Bu suretle yazılacak eserde hakikatların tesbitinden kaçılacak ve yalnız istilâ hükümeti için „keskin ucu“ bir propaganda silâhı hazırlanacaktır, ki bu da Azerbaycan'da proleter inkılabının mevcut olmanından doğuyur.

Proleter inkılabı nasıl ola bildirdi, ki Stalin istilâdan dört seneye sonra bile Azerbaycan'da proleter sınıfın mevcut olmanısını resmi kongrede itiraf etmekte idi. Trotski ise Azerbaycan'da sosyalizm inkılabı için sınıf istinalığının kökünden mevcut olmadığını ta ilk günlerden itibaren dava ede gelmiştir.

Rayevski delillerinden yalnız Trotski'yi alarak „onun müteber şahıs“ olmadığını ileri sürüyor.

Fakat kendi tezinin bir müdafaa dışıydı, ki bolşevikliğin şah eseri adlanmaması laayktır. Rayevski diyor, ki:

„Eğer sınıf mübarizesinin varlığı, şimdiye kadar mühaceret anks-inkılabıların için aydın değilde, biz onların Mavereyi Kafkasya hududu haricine nasıl düştüklerine cevap veremeyi teklif ederiz. Bu da sınıf mübarizesi neticesidir.“

Gördünüz mü cevabı? Gospodin Rayevski hiç duğrudan da müşkül bir vaziyete soktu. Şimdi ne yapacağız? Nasıl cevap vereceğiz? Nasıl oldu da biz vatnımızı terk ettik, hudud haricine düştük? . . .

Fakat müsaadedilen be de bir şeyler soracağız ve, cevap verirse, çok memnun olacağız.

— Gospodin Rayevski! Eğer Azerbaycan Rus ordusu tarafından istilâ edilmişse, siz orada ne görüyorsunuz? Azerbaycan'ın s. neden ifa etmekte? Neden can proleteriyatın avukathığını Rayevski,

„Komünist“, 10. 1. 1933. Bakü.

Leningrat'ta dehşetler

„Berliner Lokal Anzeiger“ gazetesi (Nr. 60. 4. 2. 1933) „Soyvetlerde tebit başlandı . . .“ unvanı ile Stokholm muhabirinin aşağıya derçettiğimiz telgrafını nesrediyor:

„Her nevi insaniyet hissilerine itizhza eden merhametsiz Sovyet tebitleri atkı Leningrat'ta tahakkuk etmeğe başladı. Leningrat'ta alınan malumatlara göre dünden itibaren orada büyük bir heyecan ve dehşetli hercimerç hükümleridir. Onbinlerce ahalî paketler ve diger zaruri ev eşyalarında ahlî, seflî ve esefençiz bir halde doşakmaktadır. Hiçkâmet bu vechile şuru lu bir tarzda sayı yazı binlere varan kendi tabasını açıkça güleme sevketmektedir.“

Şimdiye kadar Leningrat'ta ancak 50.000 kadar pasaport tevzi edilmiştir. Bunlar, ikamet hakkına malik olanlar için verilen pasaportalardır. Böyle pasaporta nail olmak için vaktile verilen istidalelere, binlerce olarak, retcevap alınmıştır. Bütün Leningrat istasyonları baştan başa çıkarılanlarla doludur. Kezalk Leningrat'a giden şosselerinin hemen hepsi bunlar tarafından tutulmuştur. Çıkarılanlara nereye gideceklerini ve en son nerede tevakkuf edeceklerini bilmiyorlar.

Polonski, Bogdanof, Gransberg, Kurilof, Rus ordusu Azerbaycan'dan çıkmıyor? Neden Azerbaycan'ın siyasi, iktisadi, askeri, malî ve mülti bütün idareci Ruslar elinde? Neden Azerbaycan proleteriyatı kendi mukadderatına hakim değildir? Neden Azerbaycan'a Rus seli akmakta devam ediyor?

Sathi bir bakışla Rayevski'nin vazettiği sorgudaki mugalata, tahrif ve hile aşikârca kızmaz. Onu desfire etmez lâzımdır.

Dikkat etiniz, ki gospodin Rayevski „sınıf mübarizesinden“ bahsediyor. Halbu ki bu „proleter inkılabın“ cerehedyorduk. . . Bunun ikisi de aynı şey değildir. Biz millî mahiyette bir halk hareketinin mevcudiyetini isbat bile etmiştik. Rayevski bu hilesini geçmek mecalesinde de yapmış ve demişti, ki:

„Müsavatçılar isbat etmeğe çalışıyorlar, ki Azerbaycan'da proleter inkılabı kızı ordunun istilası şeklinde muzaffer olmuştur.“ Buna biz demiştik, ki:

„Bir defa biz ve bizimle beraber tarih ve vesak „proleter inkılabı“ tebit edetmektedir. Rayevski böyle bir cümle öyünü ile, kızı ordunun istilası sayvesinde olsun, proleter inkılabı prensipini Müsavatçılara da kabul ettiklerini, safdil kom-somollara yedirmek istiyor.

mekteplere mahsus yeni bir program nesretmiştir. Fakat mevcut müallim kadrosu ile bu programın tatbikina imkân olmayacağını nazara alarak „kızıl müallimler“ arasından da „tasfiye“ yapılmasına karar vermiştir. Moskva „normal“ bir maarif yolu na dökme isteyene benziyor. Fakat bu „Soyvet mekteplerinde program ve rejimden“ bahsedirken bunu „Memleketle program ve rejime“ çevirmek lâzım geleceğini ileri sürmüştük. Memleketin idaresi komünistler gibi seciyesiz ve cahil sürülerin elinde kaldıkça maarifiin normal bir yola düşmesine imkân yoktur. Hele Azerbaycan'da millî bir maarif siyaseti tabii için Azerbaycan'ın tan manasile müstaklıl olması lâzımdır. Azerbaycan maarifi Azerbaycan'ın millî menfaatleriyle yan-tabana zit bir yoldadır. Milliyet ve medeniyet, millî istikbal ve varlık bakımile muzur olan Azerbaycan Sovyet maarifi kemiyet itibarile de hiçtir. Mecit Efendi-zade ile utmanmadı Azerbaycan'da bir buçuk milyon mektepli olduğunu söyleye dursun, hakikat bunun aleyhindedir. Çok haklı olarak 2.600.000 (istifâden evvel 3.500.000) nutusu Azerbaycan'da bir buçuk milyon mektepli olduğunu mubalağa addeden „Vakit“ gazetesininin mahiyet ve keyfiyeteine temis bunmıştır. Halbuki bu cihetleri tenvire lüzum vardır.

Aceba Azerbaycan'da hakiki vaz'iyete ne merkezdedir?

Program, tahsil ve terbiye işleri, yerli yerinde bile olsa, Azerbaycan'da Türk talebesi ne kadardır?

Enebilir ve kenardan gelenlere nisbeten Türklere yüzde kaç teşkil ediyor? Azerbaycan hesabına Azerbaycan mekteplerinde kaç bin cebeci okuyor?

Bu hususta „Komünist“ gazetesininin 7 İkinci Fevriin nusalarmında Civarlinin ile Striguon'un kolektif makalelerinde su malumatı okuyoruz:

Hali hazırda Azerbaycan'ın 1.303 mektebe (ana mektebi) kadar terbiye yurtlarında 44.000 çocuk vardır. Bunlardan 22.718-i Türktür.

İlk mekteplerinin miktarı 1929—1930den 1931—32 senesine 157 orta mektep vardır, ki 44.157 talebesinden 22.821-i Türktür. Bu suretle ana ve ilk ve orta (lise) mekteplerinde okumakta olan 300.000-e yakın mekteplinin ancak 151.000-i Türktür, ki 55%-ile yapmaz.

Hele ilk mekteplerinde 85.000—90.000

Azerbaycan'da vahşet

Sürgün idam ve tevkifler

„Bakinski Raboçi“ gazetesininin (2. 1. 1933) yazdığına göre Göycay kazasının Alpaüt nahiyesinde kolhoz azalarından Ali Hüseyinof, Ali Rasulof, komünist teşkilatı kâtabı Haydar İsmailof, genç komünistler teşkilatının reisi Rustamof, köy sovyeti reisi Rahim Kerimof, köy kooperatifi reisi Muzaffer Mikailof, köy sovyeti kâtabı Sadık Mehmedof, köylülerden Ali Sultan Oğlu, Mehmet Mehmedof, İbrahimof, Kararmaryan köy sovyeti reisi Samil Hasanof, komünist fırkası subesi reisi Safar Mehmedof vazifeden azıl ve tevkif edilmişlerdir.

Kolhoz idare azalarından Şafî Oğlu Sultan-Oğlu, Ali Oğlu Tağo, kolhoz reisi Osman Mehmedof, „Bınyal-zade“ namına olan kolhoz reisi Mehmet-Umum Muhtarof, sey-yah mahkeme tarafından kurşuna dizilmeğe mahkûm edilmişlerdir.

Komsomol teşkilatı kâtıpleri Zairof ve İslam Ağayef, köylüleri himaye ettikleri için enere hapsa mahkûm edilmişlerdir.

İkinci Kânun yanın birinde „Kızıl Şark“ kolhozundaki „biyanetler“ mesgul olan sey-yah mahkeme, Selman Bala-Kişî Oğlu, İsmail Veli-Mirza Oğlu, kolhoz reisi Mahmum Ahmet Oğlu ve Sultan Mehmed Oğlu nam köylüleri kurşuna dizilmeğe mahkûm etmiştir. Mahkemedeki köylülerden Süleyman Bala-Kişî Oğlu, Musa Mehmed Oğlu ve Farza Mehmed Oğlu beşer yıl hapsa mahkûm edilmişlerdir.

Köylüleri himaye ile maznun müstantik Seyhalibekof „kendi kendine“ ölmüştür.

Şeş İkinci Kânun tarihli „Bakinski Raboçi“ gazetesininin yazdığına göre Göycay müddei umumiyesine yeni tayin olunmuş eski fırkaç Ali Kerimof, Sovyet aleyhdarı unsur-larca birleştiği için komünist fırkasından ihraç ve cumhuriyette baş müddei umumisi Caferof'un emrile tevkif edilmiştir.

„Bakinski Raboçi“ (Nr. 30) gazetesininin yazdığına göre Azerbaycan'ın Sabir-Aba kazasında Sovyet hükümetinin teşebbüslerine „kuduz mektepimiz“ gösteren 43 köylü ve onları himaye eden icraiye reisi Ahmedof Aga ile maliye şubesi müdürü Abdullayef tevkif edilmişlerdir.

Nisan hadisesini Rus istilâdır. O istilâ mahiyetini şimdiye kadar olduğu gibi mubalaza ediyor. Proleteriyat mevcut olmayan bir milletten, böyle müsellah bir cenebi kuvvetinin müdahalesi olsun, proleter inkılabı yapması nasıl tasavvur oluna bilir.“

Arkası IV-cii sahifede M. B. Mehmet-zade

talebi olan Bakı mekteplerinde ise Türklerin miktarı 35% teşkil etmektedir.

Azerbaycan'da 17 yüksek mektep varmış. Halbuki Müsavat devrinde birce dağıtılmış imiş. 17 yüksek mektebin ne şekilde teşekkül ettiği herkes bilir. Bunların yarası millî dağıtılmışın müstakıl enstitü haline getirilmiş fakulteleri, yarıca da yüksek mühendis mektebinin subeleridir.

Tedrisatı Rusca giden bu „yüksek“ mekteplerdeki talebin miktarı hakkında Azerbaycan komiserlerinin kendileri de itti-haf edemiyor. Birisi 9.000 ikincisi 10.000, Mecit Efendi-zade ise 12.000-den çok talebe gösteriyor. Fakat Türklere 4.000 olduğunda herkes müsterekür. Bu, 8.000 yabancıtalebin Azerbaycan hesabına okumakta olduğunu gösteren bir rakamdır.

Fakat bunu da bir hakikat gibi telakkî etmek olmaz. Bu 4.000 rakam da komünistlerin propaganda için ortaya atıkları sözdür. Hakiki vaz'iyeti bize Azerbaycan maarif komiserlerinin istatistiki izah eden bilir. Bu istatistiki göre 1920—1930 senesinde Azerbaycan'ın „yüksek“ mekteplerinden politetnik enstitüsüne (maden, elektrik, inşaat, kimya şubelerinde — şimdî müstakıl enstitülerde) 2990 talebe varmış; bunlardan 45% — Ruslar, 28% — Ermeniler, 15% — Türklere, 12% — diger milletler teşkil etmiştir.

Azerbaycan'ın yüksek ziraat enstitüsünde 560 talebinin 52%-i Rus, 12%-i Ermeni, 25%-i Türk, 11%-i sair milletler olmuştur.

Azerbaycan devlet darülfünununda (şimdî birer müstakıl „yüksek mektep“ haline gelen tip, pedagoji, hukuk, tarih v. s. fakültelerde) 3.600 talebinin 48%-i Rus, 10%-i Ermeni, 16%-i Türk ve 26%-i sair milletlerdir.

Azerbaycan devlet konservatuarında 35%-i Rus, 5%-i Ermeni, 0,5%-i Türk, 59%-i sair milletlerdir.

Buğün sayı 17 gösterilen yüksek mektepler aynı yukarıda sayılanlar, ki parça-parça doğramıştır.

Rakamlardan görüldüğü vechile, Mecit Efendi-zade ile Civarlinininki gösterdikleri gibi Türklere 33%-ile değil, belki orta hesapla 14%'dan bile fazla olmaktadır.

Halbuki Azerbaycan Türki deñel keesinden politetnik enstitüsüne yılda 990.000 ruble, darülfünunına 1.200.000 ruble, ziraat enstitüsüne 750.000 ruble ve 51 talebeden yalnız bir tanesi (0,5%) Türk olan konservatuarına 630.000 ruble tahsisat veriyor. Bu vaz'iyet „şarkın kapaşında nümuneyi sos-

Azerbaycan'da „maarif“

Mecit Efendi-zade, Azerbaycan merkezî idariyesininin başında duran bu adam, yalan yuğurdukmaktaki hünerine kendisi de hayran idiymür. Bu adam yalanlarına inmiyor bile.

„Azerbaycan mekteplerinde bir buçuk milyon adam okuyoruz, 2.600.000 nüfus için burakam tarilte bile görülmemiş bir hadisedir“ diyor.

Ve bu „görülmemiş“ in altına bir dikkat çizizci çekmiştir.

Evet, Azerbaycan'da Sovyet maarifiinin „görülmemiş“ bir ciheti vardır.

Esasen bugünkü maarifiin sistemi ve takip olunan gaye beşeriyet tarihinde „görülmemiş“ bir hadisedir.

Medeniyet tarihi hiç bir devirde maarifiin ötürme ve mahvemetek için bir silâh rolunu oynadığını kaydetmemiştir.

Azerbaycan'da maarif ve tahsil meselesinden, münasebet düşükdü, çok bahsettik. Sovyet maarifi siyasetinin gerek kemiyet, gerekse keyfiyet itibarile sükut ve iflas ettiğini resmi Sovyet kongrelerinde salıhtarih makamlar dahi itiraf ettiler. Mekteplerde program ve rejimi kökünden değışmeyi, „sosyalizm“ esasından „burjuva“ metoduna geçmek lüzumunu komünist fırkası merkezile Sovyet merkezî icraiyesi resmi kararlarla ilan ettiler.

Sovyet gazetelerinden aldığımız malumatı göre Sovyet darülfünunlarında okuyan gençlerin 80%'i en âdi bilgileri bile bilmiyor, hele, fizik, kimya, riyaziyat, tarih, coğrafyadan kimsa haberdar değildir.

Lise derecesinde olan Sovyet orta mekteplerile teknikulların fecaatından doğan bu elim vaz'iyet bununda da bitmiyor, Azerbaycan maarif komiserliği ve Azerbaycan maarifi inkmal eden Türk çocuklarının pek kelime türkece yazı yazmadıkları için itiraf etmişlerdir.

Sovyet mekteplerininin keyfiyet itibarile bu hüçlül, bolşevikler için, mekteplerinin maarif ve medeniyet ocağı olmanın ziyade propaganda yuvası, komünizm özeği olmasından ileri geliyor.

Sovyet maarifiinin başında duran Lunacarski ve bilahere Bubnof, onların Azerbaycan'daki emirberleri Dadaş, Mustafa, Rullahab, Aga ve nihayet maruf ve nüsoceci çekist Müseyip Şahbazof, iki gayenin

teminine çalışmışlardır: ameleden okuyup yazar adamlar yetiştirmek ve enternasyonal terbiye almış bir komünist kadrosu hazırlamak. Adam yetiştirmek, münevver ve mütebahisi yetiştirmek ise programa dahil değildi. 1931de Moskva gazetelerininin bir mektepler için bir anket aşması ve böyle bir sorğu vazetmiştir:

— Mektebinizin başkca kayesi nedir? Moskva'nın 25nci mektebi müdiriyeiti aynen su cevabı vermiştir:

— Verği ve istihsal planlarını ikmal, edebilmeleri için 16nci matbaa ile „kızıl renber“ kolhozuna yardım. . .

Bu cevap tesadüfî değildi ve ancak Moskva'ya ve Rusya'ya taalluk etmez. 1932 senesi Birinci Fevriinde Bakü'da devam eden Azerbaycan'ın yüksek mektepler kongresinde Bakü tip enstitüsünü müdürü Aliyef başura-bağura, müderrislerin ve talebinin bütün senesi pamuk tarlalarında geçirdiğini, okumaya vakit olmadığını, esasen okuyacağı yer ve bina bile bulunmadığını söylemiş. Onun sözünü ziraat, pedagoji, yüksek mühendis, edebiyat, pamuk v. s. enstitüsünü müdürleri de teyit ederek, bu elim vaz'iyetin umumî olduğunu kaydettiler.

Daha ondan bir yıl evvel, 1931 senesininin maruf Azerbaycan komünistlerini Teymur Aliyef Moskva'ya karşı yaptığı muhalefet grupunu aynı motifler üzerine kurmuştu. Teymur'un davasına göre Azerbaycan tarlalarında 35.000 Türk mektepi çalışıyor. Onlar mektepten ve tahsilenden mahrum edilmişlerdir. Tarlalarından kaçıp ta tahsillerine devam etmek isteyen çocukların hiç bir mektebe kabul edilmesini emredilmişlerdir.

Resmî Sovyet makamlarının bile inkâr etmedikleri ve en bitaraf Aprupa müdâkiklerininin şehadetine göre Sovyet mekteplerini Riyaaztın „burjuva ilmi“ diye programdan alarak mektepler vardır. Hele tarih, bilhassa millî tarih tedrisi kökünden yasaktır. Esas maksat „enternasyonal bir ordu“ yaratılmaktır.

Bu elim ve perişan mazara Moskva'nın kendisini de korkuya saldı. Mekteplerde program ve rejiminin değışmesine karar verildi. Moskva Eylül ayında verdiği bu kararın tatbiki için İkinci Kânun başlarında

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt

urn:nbn:de:gbv:3:5-171133730-101384945019330215-10/fragment/page=2

DFG

En zarurî ihtiyaç

— Azerbaycan halkı bugün neye muhtaçtır? — En zarurî şeylere . . . yiyecek, içecek, giyecek şeylerine.

Bugün sahti bir bakışla hemen göze çarpan bunlardır. Ekmeğ yok, kumaş ve parça yok, çay, şeker, et, yağ, sabun v. s. yok. Hatta iğne ve çivi bile yoktur.

Niçin yoktur? Yoktur, çünkü hükümet vermiyor; hükümet vermiyor, çünkü vermiyor, yoktur. Azerbaycan neft ve pamuk memleketine çevrilmiştir.

Azerbaycan bu ham malları yetiştirmele istiyorsa edecek, Rusya'ya verecek, Rusya da bunları sanayi işlerdek, mamulât hazırlayacak, pamuk ve petrola karşılığında, milli sermaye değil, çalışmaya emek hakkı' olarak Azerbaycan halkına marulile Ukrayna, Şimalî Kafkasya ve garibi Sibirya'da yetiştirecek buğdaydan, ölmek için ekmeğ verecektir.

Bu suretle Azerbaycan, sağmal inek gibi istismar edilen bir müstemlikeye, bir ham mal deposuna, Azerbaycan halkı da köle sürüsüne çevrilecek ve bu müstemlike daima Rusya'dan iktisaden asılı bulacaktır.

Ham malını ve erzakını Azerbaycan, Şimalî Kafkasya, Türkistan ve Ukrayna'dan alan Rusya, bu suretle müstemlikeler hesabına bir sanayi yarılatarak ve bununla dünyayı itidirecek, 'cihan proleter inkilâbı' vucude getirecektir. Süngüsüne dayanıp bu kabu ve barbar kuvvet elemek ve mamulât gibi en zarurî şeyleri elinde ve inhisarında bir silah gibi tuttuktan sonra, Azerbaycan ve Türkistan gibi müstemlike halkını istiklâdi kadar ve istediği şekilde işlemeğe icbar edilecektir.

Fakat müstemlike hakları "metropoli" için köle gibi işlemeğin imtina etmiyor. Fabrikalar mamulât, Ukrayna ve Şimalî Kafkasya köylüleride buğday vermediler. Bunun neticesinde Azerbaycan halkı da ekmeğe ve başka birincil zarurî şeyleri almaz oldu. Açlık başladı. Köyliü almazlığı için vermedi. Azerbaycan en zarurî şeylerden mahrum edildi.

Bunun sebebi yalnız Ukrayna'nın buğday yetiştirmemesinden veyahut Türkistan'ın pamuk vermesinden ibretilmiyor. Hayır.

En başlıca sebep Azerbaycan'ın iktisaden müstakîl olmasından ibretil geliyor.

Azerbaycan gerek ham mal, mahrukat ve gerekse erzak yetiştirmeğe kabiliyetli

Bir şube feshedildi

„Komünist“ gazetesinin (10. 1. 1933) yazdığına göre Azerbaycan komünist fırkasının Ağdas merkezine merbut Leki teşkilatı temamlie feshediler 27 kişiden ibaret azalere de firkadın ihraç edilmiş.

Gazete bu fesh kararının sebebini böyle izah ediyor:

— „Temizlik heyeti Leki komünistlerinin, „yabancı unsurlara“ birleştiklerini, ceterlere yardım gösterdiklerini, onlarla alakla sakladıklarını, kolhozı 'kolçomaklara yuva yaptıklarını, kolhoz ticaretini bozduklarını ve bir sıra cinayet ve sui istimalere yol vermiş olduklarını meydana çıkarılmıştır.“

dünyanın müstensa memleketlerinden biridir.

Burası petrol, pamuk, bakır, demir, yun, ipek gibi yarıyağca ve ham mala malik olduğu gibi, bütün Kafkasya'yı doyuracak kadar buğday yetiştirmeğe de müsaıttir.

Kimsede muhtaç olmadan, Azerbaycan, cihana ihraçat yapan müstakîl bir sanayi ve istihlal mmtakasıdır.

Burasının aç kalmasına imkân yoktur. Simdi işe açtır. Çünkü iktisaden istediği gibi, memleketin hakiki ve tabii imkân ve ihtiyacına göre işlemeğe ihtiyat ve istiklâlî malik değildir.

Iktisaden esiridir, çünkü siyaseten esiridir, kendi mukadderatına, kendi milli hakimiyetine, kendi istiklâlî malik değildir.

Malik değildir, çünkü Rusya'nın askeri istilâsı altındadır.

Binaenaleyh, çıkarılan netice nedir? Azerbaycan halkı niçin açtır?

Azerbaycan halkı niçin orta asır köleleri gibi kaçınıcı, süngü altında inliyor? Azerbaycan köylüsü niçin bu altın parçası olan vatanda dilenci haline gelmiştir? Azerbaycan halkının muhtaç olduğu en zarurî şeyler nedir?

Ekmeği mi duyacaksınız? Hayır, onlar değildir!

Hürriyettir! Hürriyet ve istiklâldir! Azerbaycan halkının muhtaç olduğu şeyler: Azerbaycan'ın hürriyeti ve istiklâlidir. En zarurî şeyler bunlardır.

Sudan ve havadan daha çok lazım olan hürriyet ve istiklâl olmadan bu safalet ve iztirâp hayatı azalmıyacak, artacaktır. Günden güne, hatta saatın saata artacaktır.

V. Nuh-Oğlu

İstiklâlçular cephesinde

Cafer Beyin bir makalesi

Denkin ve Milyukof başta olmak üzere, beyaz Rusların mahkûm milletlerin istiklâl hareketine karşı açmış oldukları selefin tafsilatle „İstiklâl“ okuyucuları taşın edilmıştır.

Bu münasebetle, Rus olmayan diğer istiklâlî milletlerin gazetelerinde olduğu gibi, Kırm istiklâlî için çalışan „Emel mecmuasında“ (Şubat 1933) Kırm istiklâlî hareketi sebebi mühterem Cafer Seyit-Ahmet Bey „Rus emperyalistleri telaşa“ başlıt altında çok kıymetli bir makale yazmıştır. Muhterem Cafer Bey okuyucularını Rus seferinin mahiyeti ile aşına ettikten sonra diyor, ki:

— „Dünyanın altıda birini teşkil eden ve adına Rusya denilen memleketle, kandın ve ateşten geçirilerek zapt edilmiş kaç bahıtız milletin yurdu vardır? . . . Onlar (Ruslar) için böyle bir sual varit değildir. Rusya'nın en büyük kısmının, sarıh mukaveleler ahkâmının ve hak, Allah namına verilen sözlerin çenmesmesi kurulumu olmasımı . . . Hak ve adalet müdafii olanı zarırlı yıkmaya uğraşmış oldu bu zevattan bazıları için bu gibi hukuki mes'elelerin de yeri yoktur. . .

Rus emperyalizmi Balkanlarda „tarıh tekerrinden ibarettir“ düstürünü ileri sürüyor. Hatta Milyukof bile o zamanlar tarihe böyle imna bakıyor ve Balkan milletlerinin istiklâllerini canla, başla müdafaa ediyor. . . . Osmanlı saltanatının gasp üzerine kuruluğunu iddia eden Milyukof, onun yıkılmasından dolayı da tereddüt etmiyor. Çünkü boğazlar ve İstanbul hülyası bu yol ile tahakkuk ettirilcektir. Bu da zarurî idi. Zira Rusya dünyanın en büyük bir memleket olduğu halde, Rus emperyalistleri memleketlerinin tabii hudutlarını bulmadığını iddia ederler. Bir çok memleketler için ikinci derecede bir nehir, bir dağ bile tabii hudut vazifesini görürken, Ruslar için ne Volga (Edil), ne Ural, ne Don, ne Hazer, ne Kara Deniz, ne Karpat hiç, hiç birisi kîfiyet etmemişti. Afganistan, İran, Türkiye, Aksay Şark, hepsi Rusya'nın tabii hudutlarını bula bilmesi için lüzumlu birer merhale. . . . Ondan sonra da Hindistan v. s. . .

Dünyanın en zengin toprağına, madenlerle malik memleketleri eline geçirmiş olan Rusya, bunlardan bizzatın panuına, bizzatın petroluna, bizzatın manganezına, bizzatın hububatına, kömürüne, diğerleri nayı ve iktisadi hayatla bağlı bulunuyormuş ve buna binaen de bu memleketleri

elinden çıkaramazmış. . . . Komşu memleketlere gelince bunlar da Rus sanayine mahrek olarak olzümüş. Binaenaleyh buralarda da siyasi nüfuzu kuvvetlendirecek iktisadi menfaatlerini temin edecek zarurî bir kîfiyettir imiş. Dünyanın her noktasında birbirinin noksanlarını itmam ve ikmal etmesine binaen neticede bütün küremizin Ruslar için elzem bir yurt olmasını kabuldan başka çare kalımyacak ve belki de beyser zekâile kainatta başka yıldızlarla münasebat tesis edilirse, oralar bile Rusya'nın tabii hudutlarını bulmasına kîfiyet etmiyecek. İstiklâl ve müvazenesiz Rus ruhunun bir taşaden olan Rus emperyalizim siyaseti, yalnız mahkûm milletlere, Rusya'nın komşusu olan milletlere değil, cihan sülh ve selametine de pek pahalye mal olmuştur. Bu itibarla, yalnız hakki, adaleti değil, kendi emniyet ve selametlerini, yahut ta kendisi siyasi nüfuzlarının yarınını düşünülerden bu heyulanın ihyasına samimiyet ve ciddiyette taraftar ola bilecek devletleri bulmak her halde kabil olmayacaktır.“

Rusların bezaylarını, siyahlarını ve kızıklarını birleştirten ve hepsi için müşterek milli Rus ruhu olan Rus emperyalizmini böyle muvafakiyetle tayin ve tabii ettikten sonra Cafer Bey, Rusları telaşa olan husudiseler nakli kelim ediyor ve çok değerli makalesini şöyle bitiriyor:

— „Mes'elenin esası ve Denkin'i bile şimdi federasyonun Rusya'yı parçalananımla kurtaracağına inandırın sebep, mahkûm milletler cereyanının dahilde ve haricte yaşayan ve canlanan sığın bir kuvvet olmasındır. Bu cereyanın tam muvafakiyete nailiyeti için zaruri olan en büyük temenni mahkûm milletler ittifakıdır.“

Telhike borusu çalmakta olan Rus emperyalizmi her cepheiden bizi urmağa ve her cepheiden bizi parçalamağa kalkışıyor. Bunun için bütün beyaz, kırm Rus emperyalizmine karşı istiklâlçular ittifakı!“

Kaf. konfederasyon anketi

Gazetemizin bir müddet evvel açmış olduğu konfederasyon anketine verilen cevapları gelecek nüshadan itibaren sırasile derçetmeye başlayacağız. Anketle alakadar olup cevap verecek diğer zevatin geç kalmanmalarını ve cevapb gönderimlerinde istiklâl göstermelerini ayrıca rica ederiz.

yalız cumhuriyeti" için fena şöhret temin ettüğinden, Azerbaycan maarıfını idare eden Mirzoyan, Rathauzer, Mişel v. s. gibi Moskva tarafından tayin olunmuş „medenî berberleri“ 1930'da bir manevra yapmaya sevk etmiştir. Yüksek mekteplerde talebinin 60%'i Türk olacaktı.

O yıl yüksek mekteplere girmek için müracaat eden Türklerin miktarı 1500 kişi idi. Lenin'in milliyet meselesinde prensip ve taktikini bilirsiniz. O bir zaman bütün milletlere istiklâl, hatta isterlerse Rusya'dan ayrılıp başka bir devlete iltihak etmek hakkını bahsediyordu. Fakat mahkûm milletlerin istiklâlî sözden işi geçmeye başlanınca, milletler zencilerini birer-birer kırmağa suru edice, Lenin kırmızı ordusunun başında göründü ve milletlerin mukaddes hürriyetlerini Rus mujikin çizimlere altında ezdi. Bu hareketini Lenin böyle izah ediyordu: Hürriyet, istiklâl ve hakimiyet mahkûm yalnız milletlerin proleter sınıfına mahsusdur. (Proleter) yoksa, Moskva idare edecektir! Aynı taktiki maarif sahasında Azerbaycan müstevfilleri de iltizam etmişlerdi. Yüksek mekteplere 1500 Türk çocuğu hücum edince, Lenin bütün taktikile canlandı.

— „Mektepler proletarlaşacaktır.“ — Temizlik başlandı. Yüksek mekteplerden Türk talebesi, amele evladı olmadıkları için, ihraç edildi. Yeni müracaat edenlerin de ancak 50'ye nisbeti „proleter evladı“ olduklarını isbat edilebilir.

Bunun neticesi ne oldu? On sene zarfında darülfünundan 1930 niyayetlerine doğru mecumu 320 mazun olan olmuştur, ki bunların da 220-si doktor, 65-i iktisatçı, 25-i tarıhçı ve pedagoğdur.

Aynı müddet zarfında politenik enstitüsünü 35 kişi kılma emtiştir; bunların da 16-si madden mühendisi, 17-si elektro-tekniç, 2-si de inşaat mühendisi olmuştur. Kimya şubesi ise 10 senehide bir mazun vermemiştir.

Gerek darülfünundan, gerekse politenik enstitüsünden mazun olanlar içinde Türkler 2%'e teşkil etmişlerdir.

Bölshevik maarif cephesinde ihtikâr yapıtlıkları „muvafakiyetler“, yeni alfabo öğretmek için açdıkları halk mektepleridir ve bunlardan maada „polit-gramota“ denilen komünistlik kurslarıdır. Bu kurslarda, Civarinski ve Stragunof'un makalelerine göre, 1931—32 de 411.362 kişi okuyormuş. Bunların da: 100.303-i madden ameleli (ki 90%-i Rus)tur)

- 1.829 — Ukraynalı
- 1.529 — Kırt
- 788 — Gürcü
- 314 — Fars
- 79 — Alman
- 13.131 — Talış
- 2.055 — Adil boyu Tatarları (Türkler)
- 5.065 — Eyşor
- 675 — Udın
- 186 — Özbek
- 51.687 — Ermeni
- 47.584 — Rus
- 8.299 — Lezgi
- 9.326 — Tat
- 1.622 — Muhtelil milletler
- 1.435 — Sahur
- 189.545 — Azeri Türkleridir

Bu istatistik bize yalnız Türklerin 40%'unda da aşağı bir nisbet teşkil ettiklerini göstermek itibarile değil, bütün o sayılan milletlerin Azerbaycan'da, Azerbaycan paranasına ve Azerbaycan hesabına, kendi line-sarlarında okuduklarını göstermesi itibarile de lecidir. Yalnız kenardan gelişen olan milletler için değil, Azerbaycan milli cemiyetinin ayrılmaz uzvunu teşkil eden Lezgi, Tat, Kırt, Fars, Avar, Talış, Aysor, Udın ve Sahurlar müstakîl birer millet haline getirilerek, onlar yasadıkları cemiyette asırlardan beri konuştukları türküce değil, kendilerine mahsus alfabelerle hüsnü dilde okumağa icbar edilmişlerdir.

Hele Ruslar, Ermeniler v. s. tabası bunlulukları ve akalliyet teşkil ettikleri, „devletin“ dilinde okumadıkları gibi, Azerler gibi Türk olan Özbek, Tatar, Avar ve digerlerine de Azerice okumak memedimmiştir.

Bu suretle 17 dilde tekellim eden bir cemiyete „Lenin milli siyaseti“ sayesinde Azerbaycan milli vücudu parçalanmış, doğranmış, Azerbaycan Babil Kulesi haline getirilmiştir.

Azerbaycan'ın ayrı-ayrılıktaki bunlara karşı halk mekteplerinde ekseriyet olsa da, heyeti umumiyesine karşı akalliyet teşkil edecek bir vaz'iyete düşmüştür.

En fecii işe, bütün bu milletleri birleştiren müşterek dilin Rus dili olmağa başlamasıdır. Bakü'nün yanında yarım kilometroluk mesafeli ile yan-yana duran Surahana ve Emir-Hacyan köylülerinden biri türküce, diğeri de tatte okuyur ve gelecekte bunlar bir birini ancak Rusça anlaya bileceklerdir. Salyan türküce, Lenkeran talışca, Kuba,

Zakatal ve Seki Türk, Tat, Lezgi, Avar, Udın gibi dört dilde!

Karabağ'da: türküce, ermenice, kırtce tedris ediliyor.

Bu suretle bölsheviklerin maarif siyaseti milli vücudumuzu tahrip eden bir mikrop rollünü oynamaktadır.

Mecid Efendi-zade ve Civarinskilik bunun büyük ve parlak bir muvafakiyettir adediyorlar. Evet, ruslaştırarak ve Azerbaycan milletini meydana kaldırmak için düşmanların işine yaranan bir muvafakiyettir. Öyle bir muvafakiyettir, ki yalnız Azerbaycan milli vahdetinin ve Azerbaycan halkının umumi saadet ve terakkiyesini seymenleri sevindire bilir.

Civarinski ve Strigunof çarlık devrile bölshevik devri arasında bir mukayese yapıyorlar.

Çarlık devrinde, 1914—15 senesinde, Azerbaycan'da 942 ilk mektep ve 32 lise varmış. 62.788 talebesi olan ilk mekteplerde Türkler 35,2%, 2.643 talebesi olan liserlerde Türkler 12% nisbet teşkil etmişlerdir.

Okuyucu bîtaraf bir müşahede ile 1914—15 senelerile 1932—33 seneleri arasında nisbet itibarile hiç bir fark olmadıkını, manzaranın kat'iyen değişmemiş olduğunu teslim ederler.

Nisbet gene o nisbettir.

Şimdi ise değişen manzara parçalamaya, doğrama, imha ve ruslaştırma siyasetinin daha sür'atle ilerlemesine aittir.

Türklerin nisbeti kat'iyen artmamıştır. Fakat Sovyet muharrirlerini kuzdurun bir cihet vardır. O da, istiklâl devrinde ilk mekteplerin 942den 643-e düşmesidir. Bundan da şu netice çıkarılmaktadır: — „Müsavat hükümeti maarif düşmanıdır, de ondan . . .“ Malum olduğu üzere Azerbaycan istiklâlî 1918 senesi 28 Mayıs'ta ilan edilmiştir. Tam bir buçuk yıl idi, ki Azerbaycan anarşis içerisinde kuvvanıyordu. Kafkasya cephesinden dönen Rus askerleri taş taş üzerine koymışlardı. Bakü başta olmak üzere şarki Azerbaycan'ın bölshevik kılıcına ve ateşten geçirmekte idiler. Bir tek Bakü'da 15.000 Türk kesmişlerdi. Milli hükümet 1918 senesini sonuna kadar istiklâl harbi ile geçirmiş, hatta 1919 senesini ve 1920 başını Lenkeran'ı ve Karabağ'ı düşman ceterlerinden temizlemekle meşgul olmuştu. Bir taraftan bu anarşi ve harp, diğer taraftan Rusların memleketi terk ederek gitmesi, 65%'e nisbeti Rus olan ilk mektep-

Mirza-Bala

Bolşevikcesine bir „cevap“

(2-ci sahifeden devam)

Rayevski şimdi de, muayyen bir mak-satla, „sınıf mücadelesinde“ hile ve ihtikâr yapıyor.

Biz demiştik, ki esaret ve kölelik rejimine karşı bir köylü hareketi daima mev-cut olmuştur. Bu hareket Rus çarlığının kendisine beraber getirmiş olduğu kölelik (krepstonoy-tahkimçilik) rejimine ve bu rejimin Azerbaycan'da yarattığı („à la Rus“) toprak aristokrasısına karşı idi. Kölelik rejimini Azerbaycan'a getiren ve onu tatib eden Rusya olduğu için halkın hareketi Rusya'ya karşı, Rus hakimiyetialey-hinde idi. Halk şahsi hürriyeti, milkiyeti, millî an'aneleri müdafaa ediyordu. Bu Hı-barle markızizmden temamlı uzak olan bu hareket, tam millî bir hareketti.

Ve sonra işin makedemize „İstiklâl“, Nr. 18 — ayınun bunları ilave ediyorduk: — „Müsavat milikedarlığı (toprak aristokrasiyinin) ihya edecektir, diye yavkara koparmaktan ne çıkar? Müsavat daha on beş sen bundan evvel toptrak püluz-parsız milikedarlardan alıp, gene püluz-parsız köylüye verileceğini ilan eylemiştir.

Bolşevik rejimi toprak milikedarlardan aldı ise de, köylüye vermedi, bilakis daha müthiş esaret ve kölelik rejimi kurdu. Bü-tün köylüler hürriyetten, milkiyetten, şah-sî teşebbüsten mahrum, bolşevik fırkasının eli-kolu bağlı esir hâline geldi.

Müsavat, milikedarlığı ihya değil, işte bu kızıl milikedarlığı ihya edecek, emekçi halkın hürriyetini, milkiyetini, şahsi teşebbüsünü temin edecektir.“

Fikrimiz anlaşılır, değilmi?

Yani demek istiyoruz, ki müstakbel Azerbaycan hür, serbest, demokratik bir esak üzerine kurulacak. Orada Azerbaycan halkı kendisi hâkim olacaktır.

Toprak, onu eken halkın milkiyetine verilecek.

Azerbaycan'da ne çarlığın milikedarla-rından, ne de bolşevizmin kolhozlarından bir eser bırakılmıyacaktır.

Bize tarihimizi öğretmeye yetlenen „na-mestnik“ Rayevski ise bizim bu fikrimizi, bakınız, ne şekle sokmuştur:

„Mehmet-zade anti içir, ki: Müsavat, milikedarlığı berpa etmiyecektir.“

Lâkin, o „müsavat“ın 62 mahiyetini gilet-meyi bacaramıyarak, sözünden kaçırıyor, ki: „Müsavat galip gelecek takdirde şimdiki kızıl toprak sahipliğini mahvedecektir.“

İşte bolşevikcesine bir cevap!

Rayevski bununla ne demek istemiştir? Neden o, „milikedarlığı“ bir yerde aynıle sakladığı halde, diğerinde, „kızıl toprak sa-hipleri“ şekline sokmuştur? Neden bu mes'eleye dair ve köylünün hakiki isteklerine tercüman olan fikirlerini aynıle almıyor? Neden tahriif ediyor?

O, fikirlerinin alışkanlığından korku-yu ve köylü sınıfı aleyninde olduğumuz hakkında bir cereyan uymaktak istiyor. Bolşevikcesine hareket ediyor. Korkuyor. Hürri-yetinden korkuyor. Hakikattan, adaletin zaferinden, mazlum ve esir köylülerin her bir hadi aşan kininden, itikamından korku-yor. Tilkilik yapıyor.

Kurti iken, canı iken, kendisini, her bir insan haklarından mahrum esirlere kuzu şeklinde göstermek istiyor.

İhtikam gününün yaklaşmakta olduğunu duyduka, o, esiyor, titreyor, o, köylüye, bir sınıf olarak imhasına karar vermiş köylüye, süngü gücile kolhozlara tikilmiş, bir tike emekçi muhtaç edilmiş ve kara tahtalara geçirilmiş mazlum köylüye, yal-taklanmak istiyor.

Onları „kızıl toprak“ sahibi göstermeğe çalıyor. Onun için hile, tahriif, yalan, iftira ve ifgal yoluna sapmıştır.

Fakat, gospodin Rayevski!

Hürriyetinden, milkiyetinden, emläkin-den, her bir insan haklarından mahrum edilmiş köylünün hâmisî, müdafiacısı rolunda çok gullünçüniz; hele Moskva'nın bir mü-stemliket olan Azerbaycan'ın „tam müsta-kil“ olduğunun isbat için derubte ettiğiniz avukatlık rolunda bedencerinizi de . . .

Bir milletten mukadderatını o millet ken-di tayin eder.

Bir milletin tarihini gene o millet bizzat kendisi yaratır, kendisi yazar.

M. B. Mehmet-zade

„İstiklâl“ in teşekkürü

Gazetemizin iki yaşına girmişe münase-betle Türkiye, Avrupa ve İran'ın mühtelî şehirlerinde bulunan yurttaşlarımızdan ve Azerbaycan istiklâl davasında alakadar bir çok zevattan tebrük mektup ve telgrafları almıştık. Ayrıca Azerbaycan bazi refiklerimiz dahi „İstiklâl“ in yeni yılını tebrük lûtûnda bulunmuşlardır.

Alınan tebrük ve telgraflara ayrı-ayrı cevap vermek imkânında olmadığımızdan, tebrük etmek lûtûnda bulunan zevata ve refiklerimize candan teşekkür ederiz.

Azerbaycan'da bir kolhoz

Kolhozlar dağılmakta devam ediyor. — Kolhoz mu, şirket mi? — Kolhoz sosyalizme mi, ferdiyete mi giden bir yoldur? — Komünistler kolhozları bakkal dükânına çevirmişler. — Kolhozlarda „paylaşma ve bölüşme“. — İlga mı, taksim mi? — Ölmekte olan 150 at. — „Komünist“ in ikazı. — Naçevan müddei ummisi kolhoz cephesinde. — „Komünist“, muhabirlerinin isimlerini niçin gizliyor?

„Komünist“ gazetesi feryadına devam etmektedir. Kolhozlar kendi içinden dağılmakta devam ediyor. Köylüler kolhozu temamen başka mânâda anlayıp onu şirketten ve kooperatiften tefrik edemiyorlar. Komünist teşkilatları, komsomollar ve Sovyet müesseseleri köylüleri, kolhozların sosyalizme götürür bir merhale olduğunu izah edip anlatılmaktansa, kendileri de „sınıf düşmanına satılarak“ kolhozları bakkal dükânına çevirmişlermiş. Kolhozlarda dağ-ıt-ha-dağ-ıt, yık-ha-yık, paylaşma ve bölüşme, köy ve kaza komünistlerinin kumandaları altında ve yakın işbirliklerinde devam etmekte imiş. „Komünist“ (Nr. 290) gazetesinde bir bin misaller arasında biri de budur: Naçevan ölkesi Kıvrak-Kent kolhozunun satıştan hasıl olan parası azalar arasında taksim edilmiştir; kolhozun değir-men müdürü Ebil Cahanhahof 2.000 ruble almış Dadaş Askerof 2.500, Selman Mehmet Ali Oğlu 3.000, Mehmet Hasan Kasım Oğlu 2.000, Talip Hudaverdi Oğlu 900, de-po müdürü Hüseyin Mehmet Oğlu 400, kolhoz dükânıcaş Abbas-Alli Kılıyof 2.000, Mustafa Bağirof 640, mühassebi Nakı Oğ-lu 650, kolhoz reisi Feyzullah Mehmedof 4.200, kolhoz bostancıcaş Nureh Mehmedof 750, harman müdürü Çoşajı Abdullah Oğlu 12.000 ruble götürmüştür.

Mesele bununla bitmiyor. Bu olsa-olsa alelade bölüşme ve paylaşmadır. Bu „her yerde olan“ şeylerdendir. Bu kolhoz-taşınlar ve kolhozlara artık ihtiyâç kalmadı-na kanı olarak sair enva'el ve materyallerla ziraat aletlerini de bölüşmüşlerdir. Neticede: Kolhozun 8 kôtanı, 8 tohum sepni, 8 demir kırmağı, 40 kerkisi meydandan yok olmuştur. Bunlardan başka kolhozun 4.000 rublelik ağaç, tahta v. s. gibi inşaat ma-

teriyalları „kaybolmuştur“. Sonra da herkes kendi evine dağılıp gittiğinden, nedense unutulup „paylaşmaya“ tabii tutulmayan 150 at aç ve bakmızış kalara-ka ölmekte başlamışlar. Simdilik bu hayvanlardan on beşi canı-na komünistlere „taşırıp“ ölmüşlerdir. „Komünist“ gazetesi Naçevan müddei ummisinin nazarı dikkatini bu „hadiseye“ celbederek, ondan cevap beklemekte oldu-ğunu kaydediyor.

Fakat müddei ummisi ne yapı bilir? „Zavallı“ Taze-Kent'te, (yalnız Taze-Kent'te) 147 köylüye muhakeme edecek hapsa mahkûm etmişse de, onun kararını tatbik eden icra memuru yok. Mahkûm köylüler komünistler tarafından himaye edilmekte imişler. Kimse köylüye yaklaşıp ta hapis-hayevce sevketmeğe cesaret edemiyor.

Müddei ummisi bu hususta yava-yakıla „Zarya Vostoka“ muhabirine şikâyet et-mektedir. „Zarya Vostoka“ ya şikâyet et-mesinin hikmeti de bellidir; sesini „G.P.U. ekfârı umumiyesine“ eşit ederek, kolhoz cephesindeki aksi ihtilâl tenkil için, „kardes Rus proletarlarını“ ceza müfrezeleri davet ediyor.

„Komünist“ kendisi de o kadar korku-çindedir, ki Naçevan muhabirinin mektu-bu altında „N“ harfini koymakla iktifa ed-iyor. Şaka değil, muhabirin hayatını tehli-keke koymak olurmu?

Sonra „kendi arzularile gönüllü olarak kolhozla girmiş olan“ Naçevan köylüsü „Komünist“ muhabirinin bu „iftira ve böhtanından“ heyecana gelecek, onu parça-parça edip Aras'a fırlatır.

Ona göre ihtiyatla hareket etmeli ve ka-zalarından „kolhoz cephesindeki bozgunluğu“ bildiren muhabirinin isimlerini gizli sak-lamalıdır. Ne olur, ne olmaz.

Eduard Bernşteyin

İdeoloji itibarile beynelmîlel demokrasi-ye içtimai tesanüt ümedlerinin mürevvici ol-an gazetemizin siyasi ve içtimai büvüç fikir cereyanlarını elilan ettiği tuttuksak mevki-i nisbette fikir cereyanları ve bunları tem-sil eden şahsiyetlerle kendi okuyucularını aşına etmiş tabiidir.

Su noktayı nazardan geçenerde vefat eden Almanyalı demokrat mütefekkirlerden Eduard Bernşteyin'in hayat ve şahsiyet iz-erinde bir lâhze durmayı faydalı buluyoruz.

İhtî sosyalizmin bânileri Karl Marks ve Fridrih Engels ile bizzat teşriki meşaide bu-lunan Eduard Bernşteyin, bilahere ustadı Karl Marks'ın ihtilâlci hattı hareketini tek-kikle, Lassalyanizm yolu ile, „Revizyon-izm“ namı altında, sosyalizm hareketında yeni bir cereyan tesis etti. Bu yüzden oportünistlikle itihâm edildi, sade Lenin, Lib-kneht gibi müritlerinden değil, vaktile hatın Kautski ve Bebel gibi mutedil sosyalistlerin bir şiddetli hücumlarına maruz kaldı ve, bü-tün bunlara rağmen, neticede yitürüttüğü mü-cadelede muzaffer oldu, ki sosyalizm ebedi-yatını katib edenerle bellidir. Nitekim „Alman Kautski, M. Bernşteyin'in yıllık jubilesi münasebetile söylediği bir sözün mü-jazesi „Bu gün artık hepimiz revizyonistiz“ de-mekle bu neticeyi bizzat teyit etmek mecbu-riyetini düymüştür.

İhtilâlci sosyalizmin öğretici diktatörler neticesinde hakiki demokrasinin temâmî mahvolcağını sezen Bernşteyin, bütün faa-liyetinde demokrasi ümedlerini ve hakiki hürri-yetini esaslarının müdafiasına hasrederek ömrünün sonuna kadar hangi bir şekilde olu-yorsa olsun, cebir ve tazyikin içtimai alaka-larını tanzim işinde kullanılmayı aleyninde bulundu.

„Komünizmin manifesti“ mucibince pro-letarya diktatörlüğü tesisinin ne kadar vahim neticeler vere bileceğini, daha Erfurt pro-gramı yazılırken, sarahaten kaydeden Bernşteyin, tahminlerinin yüzde-yüz tahakkuk ettiğini bizzat kendi hayatında derketti. Di-ğer misallerden sarf-i nazâr, şaahit ölmüş-çüdeki Rusya misali, Bernşteyin'in ihtilâle, markızizm hakkındaki tenkitlerinin hakiki ve revizyonizmin tezlerinin reel ve doğru oldu-ğuna bâriz bir surette isbat etti. İhtilâlci so-yalizm az bir zaman için bütün cephe bo-yu iflas ederek, mevkinin Almanyana'da ve Macaristan'da askerî-irtica kuvvetlerine“) terk ettiği gibi, Rusya'da bolşevizm tecrü-

*) Almanyana'da: Kapp-Putsch namile ma-ruf 1920 senesindeki askerî-irtica hareketi ve Macaristan'da Komünistler ajansı Bela Kuhn tarafından 1919'da tesis olunan Sovyet rejimini inhiszama uğratarak sınımden kâdar iş başında bulunan monarşist Nikolaus von Horthy usul idaresi.

Azerbaycan'da

Fevkalâde bir heyet

Azerbaycan komünist fırkasının Bakü komitesi son içtimailerinden birinde, Bakü sovyetinin reisi Balahinin'in riyeseti altın-da Kasimof, Derbasof ve Yersof'tan ibaret bir komisyon seçmiştir. Bu komisyon Bakü ve etrafında yeni usul erzak vesikalari tertip ve onlara nezaret edecek ve bu yold-a fevkalâde salahiyeti haiz olacaktır. („Bakinski Raboçi“, Nr. 300).

Her ay için ayrı

Azerbaycan komünist fırkasının Bakü komitesi ayrı içtimaide Bakü ve etrafı için tertip olunacak erzak ve ekmeک vesika-larının, her ay için ayrı-ayrı olmak üzere, hazırlanacağını karara almıştır. Simdilik İkinci Kânun, Şubat ve Mart ayları için vesika-lar tertip edilimesi tekkârur etmiştir.

Ameleye mahsus

Aynı kararda her ay için tertip edilecek vesikaların Moskva'da ihzar edileceği, baş-ka-başka renklerle olacağı ve amele ve-sikalarının diğer „kara camaat“ vesika-la-rından farklı olacağı tesbit edilmiştir. Nau-mof'un riyeseti altında bir heyet simdilen ameleye verilecek bir aylık azukayı ha-zırlamak işine şuru etmiştir. Simdilik Şu-bat ayı için hazırlık yapılmak. Azuka yal-nız petrol ocaklarının damı amelesine ver-ilebilecektir. („Bakinski Raboçi“, Nr. 300).

Basta G. P. U.

Erzak tevziine ve yeni erzak vesikalari tanzimine ait kararında Bakü komünist fır-ka teşkilatı erzak vesikalarine nezaretin G.P.U.-ya havale edilmişliğini kaydetmektedir. Süi istimal yapanlar, başkasının vesika-sile erzak alanlar veyahut „mahrumlardan“ olup ta erzak vesikalasın malik olanlar he-men tevkif edileceklerdir. Bu hususta ko-münistlere dahi merhamet edilmeyeceği su-reti mahsusede tesbit edilmiştir.

Sür'at

Azerbaycan'ın Yevlak istasyonundaki pamuk temizleyen imalathane plana göre 1932 senesinde 30.487,8 ton pamuk temiz-leme mecburiyetinde idi. Halbuki Birin-ci Kânun ayının ortasına kadar temizledi-ği pamuk 7.300 tondur. („Zarya Vostoka“, 27. 12. 1932).

Petrol ocaklarında

„Bakinski Raboçi“ (Nr. 287) Bakü pe-trol ocaklarını dolanan tahkik heyetlerinin raporlarını derçetmektedir.

Bu raporlardan anlaşılığında göre Bakü-nün petrol mntakalarından en zengin olan Buhta'da üçüncü grupta 12 kuyu daima iş-siz duruyor. Mihendis Cül-Mehmet diyor, ki: „Her gün 116 ton petrol çıkarmak la-zımdır. Program budur. Fakat biz yal-nız 55 ton hasil edebilyoruz.“

Dördüncü grupta 16 kuyu var. Bun-lardan 8 kuyu işsiz duruyor, ki her biri birinci etre hesapl 60 ton petrol veriyor.

Balahana mntakasında 19nci grupta mntazaman surette 12 kuyu işsizdir. Bü-tün bunların sebebi levâzım, mühendis ve amele yokluğundan ilerî geliyormüş.

Kafkasyalılar muhibbi olduğunun ve Kaf-kasya milletlerinin istiklâlini bütün varlı-ğile istediğini kaydetmiştir.

Hîç unutmam: 1930 senesinin Mayıs bay-ramında Gürcüistan ve Azerbaycan istiklâlini büyük bir nutukla tebrük eden M. Bernşte-yin, daha 1920 senesinde, o zaman Moskva-nın gayri resmi Berlin müessesili bulunan müntehir Joffe ile yaptığı bir müsâhebade, Sovyetler tarafından Kafkasya milletlerin istiklâli muhtakak tamnacağı ve bu millet-lere karşı Moskva hiç bir sui niyet güme-yeceliği mntazaman bir teminatı bolşevik ricâlinein muayyen ve kat'i surette aldında ragmen, bilahere Lenin'in, sahte bir oymu-nyunara karşı, Kafkasya'yı kan ve ateş içindi-braktığını kaydede, Kafkasya'da yaşayan münkeşif milletler o zaman konfederasyon halinde ve mühtebir bir devlet şeklinde bu-lunsa idiler, Rusların Azerbaycan üzerine yaptıkları taruzierleri şüphesiz akim kala-caktı“ diye, bizzat istiklâlimizin temini için birliğe davet ediyordu.

İstipdat ve diktatörlük aleynindeki mefkûrevi mücadelesi ile bize yakın bulunan bu mütefekkirin, kaydetmişimiz Kafkasya'ya hissiyatından dolayı dostumuz bulunan bu zat-ın üflülü Almanya demokrasisi taratarının için bir zıya olduğu gibi, bizi de ciddi mü-teessir etmelidir.

Hilal Münşi

Verantwortlicher Redakteur: Ernst Gebhardt, Berlin Druck: A. Westmann, Berlin S.W. 11, Stresemannstraße 77 Verlag: M. E. Reuß-zade